

‘De invloed van etniciteit, sociaal economische status en zelfwaardering op psychopathische kenmerken.’

Onderzoek naar psychopathische kenmerken bij adolescenten van 12 tot 17 jaar van Marokkaanse, Antilliaanse en Nederlandse afkomst.

Universiteit Leiden

Chantal van Mil, S0399043

Faculteit Sociale Wetenschappen 2013-2014

Afdeling

Education and Child Studies

Masterproject

Etnische minderheid & psychopathie

Begeleiding

Wendy Zwaanswijk

Violaine Veen

2 november 2013

The primary purpose of this research was to examine psychopathic traits in adolescence and the association with ethnicity, self-esteem and socio economic status. Psychopathic traits can be divided in three factors; the interpersonal factor, the affective factor and the behavioural factor (Cooke, Michie & Skeem, 2007). In the study two minority groups in the Netherlands; adolescence from Moroccan background and adolescence from Antillean background, were compared with the majority. The minority groups might experience stress trough social defeat, so that the assumption was that they scored higher on psychopathic traits (Selten & Cantor-Graae, 2005). The research question was: 'What is the influence of ethnicity, socio economic status and self-esteem on psychopathic traits?'. Self-report assessments were administered to 302 adolescence in the age of 12 to 17 in the Netherlands. There were 170 (35%) Dutch adolescence, 108 (22%) adolescence with a Moroccan background and 27 (6%) with a Antillean background. Regression analyses revealed that a lower self-esteem predicted higher scores on psychopathic traits. Self-esteem and an Antillean background were predictors for the interpersonal factor on psychopathic traits. Self-esteem was also a predictor for the behavioural factor of psychopathic traits. And adolescence from Moroccan background with low self-esteem scored higher on psychopathic traits. It is possible that Moroccan adolescence experience social defeat so low self-esteem is a predictor for higher scores on psychopathic traits. This study provided support for the association between low self-esteem and psychopathic traits. The explanation can be found in the mechanism used by threatened egotism, when there is external negative evaluations (Baumeister, Smart & Boden, 1996). People with psychopathic traits are sensitive for ego threats. They will try keeping their self-esteem high with violence and aggression.

Arrogant, dominant, superieur, charmant, egocentrisch, geen schuldgevoel, geen berouw, vlakke emoties, onverantwoordelijk en manipulatief zijn een aantal kenmerken van een psychopathische persoonlijkheid (Hare, Clark, Grann & Thornton 2000; Lilienfeld, 1994). Er heerst nog veel discussie rondom het conceptualiseren en categoriseren van kenmerken van psychopathie (Frick, Kimonis, Dandreaux & Farell, 2003). De inhoud van de discussie behelst de hoeveelheid dimensies waarin psychopathie in gedeeld kan worden en of er verschillende vormen van psychopathie zijn (Skeem, Poythress, Edens, Lilienfeld & Cale, 2003). Eén van de meer geaccepteerde indelingen is de indeling in drie factoren. De drie factoren zijn; de interpersoonlijke factor gekenmerkt door grandioos en manipulatief zijn, de affectieve factor gekenmerkt door ongevoeligheid en het niet ervaren van emoties en de gedragsfactor gekenmerkt door impulsief en onverantwoordelijk zijn (Nijhof et al., 2011; Hare et al., 2000). Er zijn ook onderzoekers die de indeling maken aan de hand van een vier factor model, bestaand uit de interpersoonlijke, affectieve, levensstijl en antisociale factor (Neumann, Schmitt, Carter, Embley & Hare, 2012). Een argument voor het gebruiken van het drie factor model is het betwijfelen van de antisociale factor als kenmerk van de psychopathische

persoonlijkheidsstoornis (Cooke, Michie & Skeem, 2007). In het vier factor model wordt antisociaal gedrag als factor gebruikt om een psychopathische persoonlijkheidsstoornis te beschrijven. Voorstanders van het drie factor model bestempelen antisociaal gedrag eerder als een gevolg van de psychopathische persoonlijkheidsstoornis dan als een kenmerk van psychopathie (Skeem, Johansson, Andershad, Kerr & Loudon, 2007).

Naast de indeling van kenmerken in drie factoren kan er een onderscheid gemaakt worden tussen twee vormen van psychopathie; primaire psychopathie en secundaire psychopathie (Morrison & Gilbert, 2001). Beide vormen van psychopathie worden gekenmerkt door een persoonlijkheid waarbij er geen sociale emoties aanwezig lijken te zijn. Bij primaire psychopathie lijkt het kind van jongs af aan niet te reageren op tekenen van socialisatie en morele ontwikkeling (Mealey, 1995). Primaire psychopathie is niet afhankelijk van afkomst, cultuur of sociaal economische status, maar wordt genetisch bepaald (Mealey, 1995). Bij secundaire psychopathie ontwikkelen de psychopathische kenmerken zich als reactie op omgevingsrisico-factoren die het kind ervaart (Mealey, 1995). Een omgevingsfactor kan het ervaren van een trauma zijn. Kinderen kunnen als coping mechanisme op heftige gebeurtenissen reageren door hun emoties uit te schakelen (Porter, 1996). Dit kan zich op latere leeftijd ontwikkelen tot psychopathie. Bij deze laatste omschrijving van secundaire psychopathie zou er zelfs gesproken kunnen worden van een ‘dissociatieve stoornis’, aangezien het kind op de stressvolle situatie (trauma door misbruik of mishandeling) reageert door gevoelens uit te schakelen (dissociëren) waardoor de gewetensontwikkeling en affectieve ontwikkeling veranderd (Porter, 1996). De omgevingsfactoren die invloed hebben op psychopathische kenmerken kunnen verschillend zijn per cultuur, sociaal economische status en per generatie (Mealey, 1995). Een voorbeeld van verschil in cultuur dat de ontwikkeling van psychopathische kenmerken kan vergroten is dat in sommige culturen competitief gedrag wordt aangemoedigd. Competitie verhoogt het gebruik van antisociale strategieën, wat als een psychopathische kenmerk wordt gezien (Mealey, 1995).

Psychopathie is een persoonlijkheidsstoornis die niet voor het achttiende levensjaar gediagnosticeerd mag worden. Voor het achttiende levensjaar kan er wel sprake zijn van psychopathische kenmerken (Nijhof et al., 2011). Een persoonlijkheidsstoornis mag gediagnosticeerd worden na een evaluatie van de persoonlijkheidskenmerken over langere tijd (American Psychiatric Association, 2013). De kenmerken moeten stabiel aanwezig zijn over een langere periode. Psychopathische kenmerken die zich in de adolescentie uiten blijven redelijk stabiel aanwezig tot in de volwassenheid (Lynam, Caspi, Moffitt, Loeber, &

Stouthamer-Loeber, 2007). De reden voor terughoudendheid van het stellen van een diagnose is dat de persoonlijkheid zich nog ontwikkelt in de kinder- en pubertijd en de diagnose kan niet voor of tijdens die ontwikkeling gesteld worden (American Psychiatric Association, 2013).

Kenmerken van psychopathie zoals het niet voelen van empathie, schuldgevoel en spijt en het niet verantwoordelijk voelen voor antisociale daden kunnen bij kinderen en adolescenten geclusterd worden onder de noemer '*Callous Unemotional Traits*' (CU-traits) (Pardini & Loeber, 2007). Gekeken naar de drie factoren waarin de kenmerken verdeeld kunnen worden (interpersoonlijk, affectief en gedragsmatig), vallen de CU-traits onder de interpersoonlijke factor en de affectieve factor. Kinderen met CU-traits ervaren vaker een lagere mate van angst, minder empathie en minder schuldgevoel dan kinderen zonder CU-traits. Zij reageren met minder emotie en expressie op straf en op het lijden van anderen. CU-traits blijken een voorspeller voor antisociaal gedrag bij kinderen (Pardini, Lochman & Powell, 2007).

Er bestaat een grote overlap tussen de antisociale persoonlijkheidsstoornis en de psychopathische persoonlijkheidsstoornis. In beide stoornissen worden kenmerken van impulsief en antisociaal gedrag vertoond (Pardini & Loeber, 2007). Bij kinderen en adolescenten kan het verschil tussen deze stoornissen gevonden worden in de CU-traits (Pardini et al., 2007). Bij kinderen en adolescenten die antisociaal gedrag vertonen kan er sprake zijn van een conduct disorder. De antisociale gedragsstoornis (conduct disorder) en oppositioneel-opstandige gedragsstoornis (oppositional defiant disorder) bij kinderen zijn voorlopers van psychopathisch gedrag in de late adolescentie en volwassenheid (Verhulst & Verheij, 2009; Frick, 2003). Kinderen gediagnosticeerd met een conduct disorder hebben vaker CU-traits (Kahn, Frick, Youngstrom, Findling & Youngstrom, 2012). Kinderen met CU-traits en conduct disorder vertonen meer agressief gedrag dan de kinderen met conduct disorder maar zonder de CU-traits.

In het huidige onderzoek wordt er geanalyseerd of er bij adolescenten een aantal factoren secundaire psychopathische kenmerken kunnen voorspellen. Het is van belang te weten welke adolescenten kwetsbaarder zijn voor psychopathische kenmerken om daar vroegtijdig op in te kunnen spelen middels extra begeleiding of hulpverlening. Er zal gekeken worden naar etnische achtergrond, sociaal economische status en zelfwaardering.

Etniciteit

Zowel psychopathie bij volwassenen als conduct disorder bij adolescenten lijkt vaker voor te komen bij Afrikaans-Amerikaanse mensen in vergelijking met blanke mensen (Lynn, 2001). In Nederland blijkt schizofrenie vaker voor te komen bij Surinaamse, Antilliaanse en Marokkaanse mensen (Selten, 2002). Een verklaring die hiervoor gegeven wordt is de stress die aanpassing aan een andere cultuur met zich mee brengt. Vanuit het social defeat model wordt gesteld dat minderheidsgroepen het chronisch stressvolle gevoel ervaren buiten te worden gesloten (Selten & Cantor-Graae, 2005). Er is sprake van social defeat als de zelfwaardering van een persoon in negatieve zin veranderd door een stressvolle situatie en de afwezigheid van een sociale band (deFigueiredo & Frank, 1982). De stress die wordt veroorzaakt door social defeat is een voorspeller voor onder andere schizofrenie, depressie en middelenmisbruik (Isovich, Engelmann, Landgraf & Fuchs, 2001). In de literatuur is er voornamelijk onderzoek gedaan naar social defeat in verband met schizofrenie. Bij Turkse mensen is er geen verband met schizofrenie gevonden, wat mogelijk te verklaren is doordat de sociale familie banden onder Turkse mensen sterk is, waardoor de stress veroorzaakt door aanpassing wordt verminderd (Selten, 2002; Selten & Cantor-Graae, 2005).

Over social defeat en een mogelijk verband met psychopathie is er minder gepubliceerd dan over social defeat en een verband met schizofrenie en depressie. Het model van social defeat is ontstaan vanuit onderzoek in verband met schizofrenie en depressie. Mogelijk is social defeat ook van invloed op psychopathie.

Het risico op schizofrenie is groter als de persoon vanuit een ontwikkelingsland naar een land met een hoog ontwikkelingsniveau gaat (Selten & Cantor-Graae, 2005). Als de persoon in een buurt woont met veel mensen met dezelfde cultuur of als er een sterke sociale band is dan wordt het risico verminderd. De social defeat die ervaren wordt door stress van het aanpassen aan een andere cultuur wordt mogelijk versterkt door de negatieve beeldvorming van de media. In de Westerse media worden allochtonen beschreven vanuit het beeld van buitenstaander (Shadid, 2005). De beeldvorming in Nederland over allochtonen is veelal negatief (Gerritsen, 2012). Daarnaast worden allochtonen in de berichtgeving vaak geproblematiseerd en gestigmatiseerd, door immigratie als een probleem te omschrijven en immigranten als dreigend te beschrijven. Verder is er in de media sprake van een 'wij-zij deling' waarbij 'wij' als positief wordt omschreven en 'zij' als voornamelijk negatief wordt omschreven (Shadid, 2005).

In Nederland zijn er minderheidsgroepen die problemen ervaren met integratie en waarover negatieve beeldvorming heerst, waardoor zij mogelijk meer social defeat ervaren

dan andere minderheidsgroepen. In Nederland gaat het onder andere om de minderheidsgroepen van Antilliaanse afkomst en Marokkaanse afkomst (Gerritsen, 2012; Vermeulen, 2010; Amersfoort & Niekerk, 2006). Deze minderheidsgroepen zijn veelal van de tweede of derde generatie, wat inhoudt dat ten minste één van hun (groot)ouders niet in Nederland is geboren (Gerritsen, 2012). Deze groep adolescenten is vaak in Nederland geboren en is van plan in Nederland te blijven wonen. Vooral allochtonen van de tweede generatie blijken het gevoel van uitsluiting in grotere mate te ervaren (Selten & Cantor-Graae, 2005). Dit wordt mogelijk verklaard doordat ze van jongs af aan tot een minderheidsgroep behoren en ze vanaf de geboorte het gevoel van uitsluiting ervaren.

Marokkaanse jongeren. Door de verschillen in cultuur, opvoeding en daardoor ook socialisatie zijn de Marokkaanse adolescenten niet goed voorbereid op de sociale verwachtingen in Nederland (Gerritsen, 2012). Dit kan er voor zorgen dat social defeat wordt ervaren. Het percentage Marokkaanse jongeren in justitiële jeugdinstanties en justitiële jeugdzorg blijkt hoger te liggen dan dat van autochtone jongeren en jongeren van een andere afkomst (Paalman, Domburgh, Stevens & Doreleijers, 2011). Daarnaast ligt het aantal mensen met psychopathie in justitiële settings veel hoger dan in andere populaties (Skeem, Poythress, Edens, Lilienfeld & Cale, 2003). Delinquent gedrag wordt in verband gebracht met psychopathie (Johansson, Andershed, Kerr & Levander, 2002). Gekeken naar criminaliteit onder Marokkaanse jongeren blijken een lage sociaal economische status en het wonen in een probleemwijk risicofactoren te zijn (Paalman, Domburgh, Stevens & Doreleijers, 2011). Verder blijken adolescenten van Turkse afkomst minder vaak betrokken te zijn bij criminaliteit dan adolescenten van Marokkaanse afkomst (Vermeulen, 2010).

Antilliaanse jongeren. De groep van Antilliaanse afkomst is verdeeld in twee groepen (Amersfoort & Niekerk, 2006). De eerste groep bestaat uit de generatie die rond de jaren '60 naar Nederland kwam. Deze groep van vooral hogere sociaal economische status kwam naar Nederland om te studeren. De andere groep van Antilliaanse afkomst die in de jaren '80 en jaren '90 naar Nederland kwam was laag of niet opgeleid en veelal werkeloos (Amersfoort & Niekerk, 2006). Deze groep kwam voornamelijk uit de achterstandswijken van Curaçao waar er veel werkloosheid en criminaliteit heerste (Vermeulen, 2010). De laatste groep heeft moeite met integreren in de Nederlandse samenleving en de beeldvorming over deze groep jonge mensen van Antilliaanse afkomst is veelal negatief (Vermeulen, 2010).

Om de hypothese dat minderheidsgroepen die waarschijnlijk social defeat ervaren vaker psychopathische kenmerken laten zien te onderzoeken is er voor gekozen de groepen

van Marokkaanse en Antilliaanse afkomst te onderzoeken tegenover de meerderheidsgroep van Nederlandse adolescenten.

Sociaal Economische Status

Een lage sociaal economische status (SES) wordt vaak als risicofactor genoemd voor onder andere negatieve opvoedingskenmerken van ouders (Verhulst & Verheij, 2009), conduct disorder bij kinderen (Frick et al., 2003) en voor psychopathie en criminaliteit (Walsh & Kosson, 2007). Uit een onderzoek onder Amerikaanse gevangenen blijkt dat er een duidelijk verband is tussen hoge scores op psychopathische kenmerken en een lage SES (Walsh & Kosson, 2007). Een verband tussen wijken met een lage SES, hogere impulsiviteit en meer overtredingen werd gevonden in een onderzoek onder 13 jarige jongens uit Pittsburgh (Lynam et al., 2000). Een mogelijke verklaring voor het verband tussen SES, impulsiviteit en overtredingen is dat er weinig informele sociale controle aanwezig is voor de jongeren, die ervoor zorgt dat ze op het rechte pad blijven (Lynam et al., 2000). Gekeken naar de psychopathische kenmerken blijkt er vooral een verband tussen een lage SES en de antisociale factor van psychopathie (Walsh & Kosson, 2007). Dit verband is met betrekking tot de interpersoonlijke en affectieve kenmerken van psychopathie niet gevonden. Daarentegen heeft ander onderzoek gevonden dat kinderen die opgegroeid zijn in een situatie met een lage SES hoger blijken te scoren op psychopathische kenmerken, voornamelijk juist op de CU-traits (Sadeh et al., 2010).

Er blijken dus nog onduidelijkheden te bestaan over het verband tussen psychopathische kenmerken en SES. Van belang om te noemen is dat de onderzoeken zeer uiteenlopende respondenten hebben onderzocht. De respondenten van het onderzoek van Walsh & Kosson (2007) bestond uit gevangenen en de respondenten van het onderzoek van Sadeh en collega's (2010) bestond uit adolescenten. Sadeh en collega's geven als mogelijke verklaring voor de relatie tussen een lage SES en CU-traits, dat adolescenten in probleemwijken sneller wat ze nodig hebben proberen te verkrijgen, ongeacht wat de financiële of emotionele gevolgen voor anderen zijn. Het verband tussen een lage SES en psychopathische kenmerken word wel vergroot door andere omgevingsfactoren zoals mishandeling (Sadeh et al., 2010). Daarnaast wordt genoemd dat psychopathische kenmerken bij adolescenten met een hoge SES anders en positiever tot uiting zouden komen, bijvoorbeeld als dominante leider (Sadeh et al., 2010). In dit laatste geval gaat het mogelijk over primaire psychopathie, aangezien er geen omgevingsrisico-factoren een rol spelen bij het ontstaan van primaire psychopathie.

Zelfwaardering

Schaamte, vernedering, trots en zelfrespect zijn emoties die behoren tot het zelfbewustzijn (Walker & Knauer, 2011). Deze emoties vormen het concept zelfwaardering. Zelfwaardering en gevoel van eigenwaarde ontstaan door de waardering die belangrijke anderen (ouders en leeftijdsgenoten) aan een kind laten blijken (Matthys, 1993). Er kunnen twee soorten zelfwaardering worden onderscheiden, namelijk impliciet ofwel onbewuste zelfwaardering en expliciet ofwel bewuste zelfwaardering (Walker & Knauer, 2011). Walker en Knauer (2011) stellen dat er bij mensen met psychopathische kenmerken op impliciet niveau sprake is van een laag gevoel van zelfwaardering, maar dat dit op expliciet niveau wordt bedekt met een gevoel van superioriteit en dominantie. Bij psychopathie zou gewelddadig gedrag een poging kunnen zijn om het zelf concept te beschermen tegen vernedering en zo te voorkomen dat de zelfwaardering lager wordt (Walker & Knauer, 2011). Uit een ander onderzoek blijkt een hoge zelfwaardering vaker voor te komen bij mensen die hoog scoren op de interpersoonlijke factor en de affectieve factor van psychopathie (Falkenbach, Howe & Falki, 2013). Mensen met een lage zelfwaardering scoren hoger op de gedragsfactor van psychopathie.

Een narcistische persoonlijkheidsstoornis heeft overeenkomstige kenmerken met psychopathie. In beide gevallen is er sprake van impulsiviteit en onverantwoordelijk gedrag. Mensen met een narcistische persoonlijkheidsstoornis en met een psychopathische persoonlijkheidsstoornis vinden zichzelf belangrijker en beter dan anderen en hebben een hoge zelfwaardering (Falkenbach, Howe & Falki, 2013). Zich superieur voelen aan anderen en egocentrisch zijn, zijn psychopathische kenmerken (Hare, Clark, Grann & Thornton 2000; Lilienfeld, 1994). Omdat dit kenmerken van psychopathie zijn zou de verwachting kunnen zijn dat mensen met psychopathische kenmerken een hoge zelfwaardering hebben. Toch zit het concept zelfwaardering in relatie tot psychopathie complexer in elkaar. Mensen met een psychopathische persoonlijkheidsstoornis proberen zichzelf te beschermen voor kritiek en afgunst van anderen. Iemand met psychopathie zal op een heftige manier reageren in een situatie waarin hij wordt vernederd, bijvoorbeeld middels dreiging en agressie (Morrison & Gilbert, 2001). Daarnaast is er met betrekking tot zelfwaardering en psychopathie ook het onderscheid te maken tussen primaire en secundaire psychopathie (Morrison & Gilbert, 2001). Mensen met secundaire psychopathie waarderen zichzelf lager in de sociale orde en hebben meer negatieve zelfreflectie en angst dan mensen met primaire psychopathie (Morrison & Gilbert, 2001). De hoge zelfwaardering die wordt toegeschreven aan mensen

met narcisme en psychopathie wordt bedreigd door negatieve reacties van anderen (Cale & Lilienfeld, 2006). Als zij negatief worden beoordeeld door anderen wordt dit ervaren als een aanval op het ego. Als reactie daarop wordt agressie en geweld gebruikt om de lage of instabiele zelfwaardering te verbeteren. Volgens het model van Baumeister en collega's (1996) zijn vooral mensen met een narcistische en een psychopathische persoonlijkheidsstoornis gevoelig voor een aanval op het ego (Cale & Lilienfeld, 2006). Door de complexiteit van dit concept is het van belang te onderzoeken of er een mogelijk verband is tussen zelfwaardering en psychopathische kenmerken.

Onderzoeksvragen en hypothesen

In dit onderzoek worden drie mogelijke risicofactoren voor het ontwikkelen van psychopathische kenmerken onderzocht, namelijk etniciteit, sociaal economische status en zelfwaardering. De algemene onderzoeksvraag is; 'Wat is de invloed van etniciteit, sociaal economische status en zelfwaardering op psychopathische kenmerken?'

Psychopathische kenmerken blijken vaker voor te komen bij Afrikaans-Amerikaanse mensen dan bij blanke Amerikaanse mensen (Lynn, 2001). Vanuit de theorie van social defeat is stress die social defeat veroorzaakt een voorspeller voor verschillende psychopathologie (Isovich et al., 2001). Vanuit deze onderzoeken is de volgende onderzoeksvraag ontstaan; 'Verschillen Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in psychopathische kenmerken ten opzichte van Nederlandse jongeren?'. Vanuit het social defeat model wordt er verwacht dat adolescenten van Marokkaanse en Antilliaanse afkomst hoger scores op psychopathische kenmerken dan Nederlandse adolescenten.

Er blijkt een verband met een lage SES en onder andere psychopathie bij Europese Amerikaanse gevangenen (Walsh & Kosson, 2007), conduct disorder bij kinderen (Frick et al., 2003) en hogere scores op CU-traits bij kinderen (Sadeh et al., 2010). Vanuit deze onderzoeken wordt de tweede onderzoeksvraag gesteld 'Wat is het verband tussen SES en psychopathische kenmerken?'. Er wordt verwacht dat een lage SES een voorspeller is voor meer psychopathische kenmerken.

De laatste onderzoeksvraag heeft betrekking op zelfwaardering; 'Wat is het verband tussen zelfwaardering en psychopathische kenmerken?'. Bij psychopathie kan er mogelijk sprake zijn van een hoog gevoel van zelfwaardering op expliciet niveau (Walker & Knauer, 2011). Daarnaast blijken vooral mensen met de interpersoonlijke en affectieve kenmerken vaker een hoge zelfwaardering te hebben. Vanuit deze onderzoeken wordt er verwacht dat een hoge zelfwaardering een voorspeller is voor psychopathische kenmerken.

Vanuit eerder genoemde onderzoeken blijkt er verschil te zijn in het verband met SES en zelfwaardering op de drie dimensies (interpersoonlijk, affectief en gedragsdimensie) van psychopathie. Zo blijkt een hoge zelfwaardering vooral voor te komen bij mensen waarbij er meer interpersoonlijke en affectieve kenmerken van psychopathie aanwezig zijn. Mensen die voornamelijk de gedragskenmerken van psychopathie laten zien hebben vaker een lage zelfwaardering (Falkenbach, Howe & Falki, 2013). Met betrekking tot het verband van psychopathische kenmerken met SES blijkt uit één onderzoek een lage SES wel een verband te hebben met de gedragskenmerken, maar niet met de interpersoonlijke en affectieve kenmerken van psychopathie (Walsh & Kosson, 2007). Uit een ander onderzoek blijkt er wel een verband te zijn tussen een lage SES en interpersoonlijke en affectieve kenmerken van psychopathie (Sadeh et al., 2010). Vanuit deze bevindingen is er besloten om de onderzoeksvragen te richten op zowel de algemene psychopathische kenmerken, als op de drie dimensies van psychopathie ; interpersoonlijke kenmerken, affectieve kenmerken en gedragskenmerken.

Methode

Procedure

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een correlatieve onderzoeksdesign. Jongeren van allerlei etnische achtergronden hebben deelgenomen, alleen jongeren met Marokkaanse, Antilliaanse en Nederlandse achtergrond zijn meegenomen in het huidige onderzoek. De Marokkaanse en Antilliaanse jongeren die mee deden met het onderzoek zijn van de tweede of derde generatie. Dit houdt in dat één van de grootouders en/of één van de ouders en/of de jongere zelf uit of Marokko of de Nederlandse Antillen afkomstig moeten zijn. De participanten zijn leerlingen van VMBO opleidingen in Nederland. De scholen zijn benaderd per telefoon (met de directeur of zorg coördinator) en er is in een vervolg gesprek mondeling toegelicht wat de toedracht van het onderzoek was. De ouders van de leerlingen hebben toegestemd in het onderzoek middels een actieve of passieve toestemmingsbrief. De leerlingen hebben de vragenlijsten binnen een lesuur op de computer gemaakt. De gegevens van de jongeren zijn anoniem verwerkt.

Onderzoeksgroep

De participanten waren leerlingen van 12 tot en met 17 jaar van scholen in Nederland, gelegen in de Randstad. Het waren leerlingen van VMBO scholen. Van de 482 participanten

waren er 259 jongens (54%) en 233 meisjes (46%). De gemiddelde leeftijd van de participanten was 14 jaar ($SD = 1.21$). Er is gekeken naar 170 (35%) Nederlandse, 108 Marokkaanse (22%) en 27 (6%) Antilliaanse participanten. De 177 (36%) participanten met overige etnische achtergronden, zoals jongeren van Turkse afkomst of Surinaamse afkomst zijn niet meegenomen in de analyses.

Meetinstrumenten

De risicofactoren met betrekking tot psychopathische kenmerken werden onderzocht middels verschillende zelfrapportage vragenlijsten. De concepten die tijdens dit onderzoek zijn onderzocht zijn etniciteit, SES, zelfwaardering en psychopathie.

Voor de meting van psychopathische kenmerken is de ‘Youth Psychopathic Traits Inventory’ gebruikt. Om de SES van de leerlingen te meten is de ‘Family Affluence Scale’ gebruikt. Zelfwaardering is gemeten met de ‘Rosenberg Self-Esteem Scale’. Etniciteit is vastgesteld door te vragen naar het geboorteland van de jongere zelf en het geboorteland van beide ouders en beide grootouders.

De ‘Youth Psychopathic traits Inventory’ (YPI) (Andershed et al., 2002) is een meetinstrument die bij adolescenten vanaf twaalf jaar psychopathische kenmerken meet (Skeem & Chauffman, 2003). De YPI is gebaseerd op een model voor psychopathie bij volwassenen. De YPI is gericht op de kernfactoren van psychopathie verdeeld in drie factoren: interpersoonlijk, affectief en gedragsmatig. Er zijn tien schalen (bestaande uit vijf items per schaal) die verdeeld zijn onder drie factoren; onechte charme, grandioos zijn, liegen en manipulatief (interpersoonlijk), geen emoties ervaren, geen schuldgevoel ervaren, ongevoeligheid (affectief) en impulsiviteit, sensatie zoeken en onverantwoordelijk zijn (gedragsmatig). De vragenlijst bestaat uit 50 items te beantwoorden middels een 4 Likert-schaal verdeeld in: ‘helemaal niet van toepassing’, ‘een beetje van toepassing’, ‘redelijk van toepassing’ en ‘heel erg van toepassing’. Een voorbeeld item is: ‘Ik ben in staat om geen spijt- of schuldgevoelens te hebben over dingen waarvan ik denk dat andere mensen wel spijt zouden hebben’. Aangezien de YPI een self-report vragenlijst is, is er met de formulering van vragen getracht de kans op sociaal wenselijke antwoorden zo klein mogelijk te maken. Uit onderzoek van Andershed en collega's (2002) blijken de tien schalen intern consistent. Zoals eerder beschreven kunnen de items verdeeld worden in de interpersoonlijke factor, de affectieve factor en de gedragsfactor. De interpersoonlijke factor bestaat uit 20 items met een Cronbach's alpha van .92. De tweede factor, de affectieve factor heeft een Cronbach's alpha van .76, deze factor bestaat uit 15 items. De laatste factor, de gedragsfactor bestaat eveneens

uit 15 items met een Cronbach's alpha van .84. De YPI is een betrouwbaar meetinstrument voor deze steekproef met een gemeten Cronbach's alpha van .93.

De 'Family Affluence Scale' (FAS) wordt gebruikt om de sociaal economische status te meten (Boyce et al., 2006). De FAS is voornamelijk gericht op consumptie en materiaal binnen het gezin. De FAS is ontworpen voor kinderen en adolescenten die niet altijd een goed beeld hebben van de SES van het gezin. De vragen zijn gericht op bijvoorbeeld auto's, aantal slaapkamers en computers. De vragenlijst bestaat uit 5 items, een voorbeeld item is 'Hoeveel computers heeft jullie gezin?'. Aangezien de FAS uit vijf items bestaat is de betrouwbaarheid van dit meetinstrument voor deze steekproef aan de lage kant, met een Cronbach's alpha van .60.

De 'Rosenberg Self-Esteem Scale' (RSES) (Rosenberg, 1965) is een self-report vragenlijst die zelfvertrouwen meet (Schmitt & Allik, 2005). De RSES bestaat uit 10 items met antwoord mogelijkheden in een 4-punts Likert schaal 'helemaal mee eens', 'mee eens', 'mee oneens' en 'helemaal mee oneens'. Een voorbeeld item is 'Ik vind dat ik als persoon de moeite waard ben, in vergelijking met anderen'. Het is een overzichtelijk en toegankelijke vragenlijst met één factor. De RSES is een betrouwbaar meetinstrument voor deze steekproef met een Cronbach's alpha van .84

Data-analyse

Beschrijvende analyse. Alle onderzoeksvragen worden geanalyseerd middels een multiële regressie analyse. Eén van de aannames hiervoor is normaliteit. De normaliteit van de distributies van de variabelen zijn getoetst middels histogrammen, de Kolmogorov-Smirnov test, Q-Q plots en boxplots. De missende waarden zijn onderzocht middels descriptieve tabellen en er is een analyse naar missende waarden uitgevoerd op de response variabele 'psychopathische kenmerken'. Verder is er een bivariate data analyse uitgevoerd, middels een matrix scatter plot om de relaties tussen variabelen te onderzoeken.

Statistische analyse. Voor het toetsen van psychopathische kenmerken bij adolescenten met verschillende etniciteit wordt er gebruik gemaakt van een multiële regressie analyse. In deze analyse worden etniciteit, SES en zelfwaardering als mogelijke voorspellers voor psychopathische kenmerken getoetst. Om de variabele etniciteit in een regressie analyse te kunnen plaatsen is er gebruik gemaakt van dummy variabelen. Dit houdt in dat de variabele verdeeld is in drie groepen, namelijk een Nederlandse etniciteit, een Marokkaanse etniciteit en een Antilliaanse etniciteit. Bij de indeling is er gesplitst door te onderscheiden of één van de grootouders en/of één van de ouders en/of de jongere zelf vanuit hetzelfde land afkomstig

zijn. De analyse is uitgevoerd met jongeren met een Marokkaanse etniciteit en een Antilliaanse etniciteit ten opzichte van de jongeren met een Nederlandse etniciteit. In de regressie analyse zijn de twee minderheidsgroepen vergeleken ten opzichte van de meerderheidsgroep, waardoor de meerderheidsgroep niet direct mee is genomen in de analyse. Om het verband te onderzoeken tussen psychopathische kenmerken, zelfwaardering en sociaal economische status per etniciteit zijn er nog drie regressie analyses gedaan. Waarbij iedere regressie het verband onderzoekt tussen de variabelen bij Nederlandse jongeren, bij Marokkaanse jongeren en bij Antilliaanse jongeren.

Resultaten

Ten eerste wordt er ingegaan op de data inspectie. Deze heeft zich gericht op het aanwezig zijn van uitbijters en missende waarden en op de normaliteit van de distributies van de variabelen. Vervolgens worden de resultaten vanuit de multipale regressie analyse beschreven. In de eerste analyse is de totale score op psychopathie gebruikt. Daarna zijn achtereenvolgens de interpersoonlijke, de affectieve en de gedragsfactor van psychopathie getoetst middels een multipale regressie analyse. Het onderzoek is gericht op mogelijk verschil in psychopathische kenmerken voor verschillende etnische achtergronden. De totale dataset bestond uit 493 participanten.

Data inspectie

De data is geïnspecteerd op missende waarden, uitbijters en op normaliteit. Na het inspecteren van de data bleken er zeven participanten te zijn die op alle vragen hetzelfde antwoord hadden ingevuld, ook op de vragen die omgekeerd gesteld waren. Vandaaruit is er geconcludeerd dat zij de vragenlijsten niet serieus hebben ingevuld. Verder waren er vier participanten die de YPI vragenlijst niet hebben ingevuld. Deze in totaal elf participanten zijn verwijderd uit de dataset. De totale grootte van de steekproef kwam uit op $N = 302$.

De uitbijters waren onderzocht middels boxplots. De variabele psychopathische kenmerken bleek een aantal uitbijters met hogere scores te hebben. Na analyse van deze uitbijters bleek dat de vragen serieus gemaakt waren. Extreme waarden komen ook voor in de populatie. Daarom is er voor gekozen deze uitbijters niet te verwijderen. Hetzelfde geldt voor de uitbijters bij de variabelen zelfwaardering en sociaal economische status. Deze variabelen bleken uitbijters met lagere scores te hebben.

De aanname normaliteit voor een regressie analyse is getoetst voor de variabelen psychopathische kenmerken, sociaal economische status en zelfwaardering. De variabelen

bleken alle normaal verdeeld (zie Tabel 1). Gekeken naar de gestandaardiseerde scheefheid en gepiekttheid blijken verdelingen normaal verdeeld als ze tussen de -3 en 3 zitten. Alle gebruikte variabelen blijken normaal verdeeld (zie Tabel 1). Om verder te analyseren is de normaliteit van deze variabelen getoetst op normaliteit middels Q-Q plots en middels de Kolmogorov-Smirnov test. Uit deze testen bleek dat de variabelen alle normaal verdeeld zijn.

Tabel 1

Gemiddelden, standaarddeviaties, gestandaardiseerde scheefheid en gepiekttheid van psychopathische kenmerken, zelfwaardering en sociaal economische status (SES) verdeeld in Nederlandse (Nl), Marokkaanse (Ma) en Antilliaanse (An) etniciteit

		<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Z Skewness</i>	<i>Z Kurtosis</i>
Psychopathie	Nl	55	167	99.81	22.30	.55	-.08
	Ma	57	165	95.13	21.63	.76	.45
	An	61	176	106.08	27.87	1	.87
Zelfwaardering	Ne	10	40	28.88	5.80	-.69	.29
	Ma	10	40	31	6.23	-1.01	1.56
	An	13	39	29	5.89	-.83	.58
SES	Ne	5	18	14.11	2.09	-.92	2.08
	Ma	7	17	12.37	2.07	.01	-.30
	An	5	17	13.33	2.73	-1.7	3.5

De relatie tussen psychopathische kenmerken, expliciete zelfwaardering en sociaal economische status zijn geanalyseerd aan de hand van een matrix scatterplot en een correlatietabel. Uit deze analyse bleek de correlatie tussen de variabelen laag (zie Tabel 2). De enige correlatie die significant bleek was tussen zelfwaardering en psychopathische kenmerken bij Marokkaanse jongeren.

Tabel 2

Correlatietabel psychopathische kenmerken, zelfwaardering, sociaal economische status en etniciteit

		Zelfwaardering	Sociaal economische status
Nederlandse jongeren	Psychopathische kenmerken	-.01	-.04
	Zelfwaardering	-	.14
Marokkaanse jongeren	Psychopathische kenmerken	-.26**	.16
	Zelfwaardering	-	-.04
Antilliaanse jongeren	Psychopathische kenmerken	.04	-.26
	Zelfwaardering	-	.32

** $p < .01$

Invloed op psychopathische kenmerken

De onderzoeksvraag ‘Wat is de invloed van etniciteit, sociaal economische status en zelfwaardering op psychopathische kenmerken?’ is onderzocht middels een multi-pele regressie analyse. Uit de regressie analyse bleek het model significant ($R^2 = .03$, $F(4,292) = 2.50$, $p = .04$). De verklaarde variantie bleek zeer laag. Drie procent van de variantie kan verklaard worden met het model.

De predictor zelfwaardering bleek een significant verband te hebben met psychopathische kenmerken (zie Tabel 3). Jongeren met een lagere zelfwaardering vertonen meer psychopathische eigenschappen dan jongeren met hoge zelfwaardering. Gekeken naar de part correlatie in het kwadraat lijkt één procent van de variantie verklaard te worden door alleen zelfwaardering. Er is niet gebleken dat er een significant verband is tussen psychopathische kenmerken en de voorspellers SES, een Antilliaanse etniciteit en een Marokkaanse etniciteit ten opzichte van een Nederlandse etniciteit.

Tabel 3

Regressie analyse voor psychopathische kenmerken

	<i>B</i>	df	t	<i>p</i>	η^2
Zelfwaardering	-.11	296	-1.90	.05	.01
Sociaal economische status	-.01	296	-.04	.97	<.01
Marokkaanse etniciteit	-.06	108	-.98	.33	<.01
Antilliaanse etniciteit	.10	27	1.77	.08	.01
Nederlandse etniciteit	.00				

Invloed op de drie factoren van psychopathische kenmerken

De psychopathische kenmerken kunnen verdeeld worden in drie factoren; 'interpersoonlijke factor', 'affectieve factor' en 'gedragsfactor'.

Interpersoonlijke factor. Gekeken naar de regressie analyse voor de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken bleek het model significant ($R^2 = .03$, $F(4,288) = 2.52$, $p = .04$). De verklaarde variantie bleek laag. Drie procent van de variantie kan verklaard worden met het model. Er bleek een significant verband te zijn tussen zelfwaardering en de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken (zie Tabel 4). Participanten met een lage zelfwaardering scoren hoger op de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken. De unieke bijdrage van zelfwaardering verklaart de variantie voor één procent. Ook een Antilliaanse etniciteit heeft een significant verband met de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken. Participanten met een Antilliaanse etniciteit scoren hoger op de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken. Een Antilliaanse etniciteit verklaart de variantie voor twee procent. Sociaal economische status en een Marokkaanse etniciteit bleken niet significant. Er was geen verband tussen deze factoren en de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken.

Tabel 4

Regressie analyse voor de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken

	<i>B</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	η^2
Zelfwaardering	-.13	293	-2.11	.04	.01
Sociaal economische status	.04	293	.71	.48	<.01
Marokkaanse etniciteit	.01	108	.17	.86	<.01
Antilliaanse etniciteit	.12	27	2.17	.03	.02
Nederlandse etniciteit	.00				

Affectieve factor. Met betrekking tot de affectieve factor van psychopathische kenmerken bleek het model niet significant ($R^2 < .01$, $F(4,291) = .40$, $p = .81$). Er is geen verband gevonden tussen de affectieve factor van psychopathische kenmerken en de voorspellers zelfwaardering, sociaal economische status of etniciteit.

Gedragsfactor. Uit de regressie analyse voor de gedragsfactor van psychopathische kenmerken bleek het model significant ($R^2 = .07$, $F(4,291) = 5.37$, $p < .01$). De variantie leek laag. Zeven procent van de variantie in de gedragsfactor van psychopathische kenmerken wordt verklaard door de verschillende voorspellers in het model. Gekeken naar de part correlatie bleek alleen zelfwaardering vier procent van de variantie te verklaren (zie Tabel 5). Er is een significant verband tussen zelfwaardering en de gedragsfactor van psychopathische kenmerken. Participanten met een lagere zelfwaardering score hoger op de gedragsfactor van psychopathische kenmerken dan participanten met een hogere zelfwaardering.

Tabel 5

Regressie analyse voor de gedragsfactor van psychopathische kenmerken

	<i>B</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	η^2
Zelfwaardering	-.20	296	-3.38	<.01	.04
Sociaal economische status	-.07	296	-1.08	.28	<.01
Marokkaanse etniciteit	-.10	108	-1.61	.11	<.01
Antilliaanse etniciteit	.09	27	1.55	.12	<.01
Nederlandse etniciteit	.00				

Invloed van etniciteit

Er is verder geanalyseerd door aparte regressie analyses uit te voeren voor de Nederlandse jongeren, de Marokkaanse jongeren en de Antilliaanse jongeren. In de andere regressie analyse (zie Tabel 3) zijn de scores van de minderheidsgroepen Marokkaanse en Antilliaanse jongeren vergeleken ten opzichte van de meerderheidsgroep Nederlandse jongeren. Uit de regressie analyses per etniciteit bleek het model van Nederlandse jongeren en Antilliaanse jongeren de variantie niet te verklaren. Het model bleek bij Nederlandse jongeren niet significant ($R^2 = .04$, $F(2,164) = .10$, $p = .90$). Ook het model van Antilliaanse jongeren bleek niet significant ($R^2 = .11$, $F(2,24) = 1.49$, $p = .25$). Dit houdt in dat er geen verband is gevonden tussen de voorspellers zelfwaardering, SES en psychopathie, voor de Nederlandse en Antilliaanse etniciteit.

Uit de regressie analyse van de groep Marokkaanse jongeren bleek het model wel significant ($R^2 = .09$, $F(2,100) = 4.83$, $p = .01$). Negen procent van de variantie kan verklaard worden met het model. Er bleek een significant verband te zijn tussen psychopathische kenmerken en zelfwaardering bij Marokkaanse jongeren (zie Tabel 6). Marokkaanse jongeren met een lage zelfwaardering scoren overwegend hoger op psychopathische kenmerken.

Tabel 6

Regressie analyse voor psychopathische kenmerken bij Marokkaanse jongeren

	<i>B</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Zelfwaardering	-.25	102	-2.64	.01
Sociaal economische status	.15	102	1.53	.13

Discussie

De algemene onderzoeksvraag in dit onderzoek is: ‘Wat is de invloed van etniciteit, sociaal economische status en zelfwaardering op psychopathische kenmerken?’ Het onderzoek is gericht op adolescenten van 12 tot 17 jaar. De zelfwaardering van de jongeren bleek van invloed te zijn op psychopathische kenmerken. Jongeren met een lagere zelfwaardering blijken meer psychopathische kenmerken te hebben dan participanten met een hogere zelfwaardering.

De onderzoeksvraag gericht op de invloed van etniciteit op psychopathische kenmerken is: ‘Verschillen Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in psychopathische kenmerken ten opzichte van Nederlandse jongeren?’. Er wordt verwacht dat jongeren van Marokkaanse en Antilliaanse afkomst hoger scoren op psychopathische kenmerken dan Nederlandse jongeren. Uit het huidige onderzoek blijkt dat jongeren van Antilliaanse afkomst hoger scoren op de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken dan jongeren van Nederlandse en Marokkaanse afkomst. Een mogelijke verklaring voor deze uitkomst zou kunnen zijn dat de cultuur van Antillianen agressief en macho gedrag bij jongens als positiever ervaren dan zoals er volgens Nederlandse normen en waarden tegenaan wordt gekeken (Kromhout & Vedder, 1996). Daarnaast blijkt uit het onderzoek van Kromhout & Vedder (1996) dat Antilliaanse jongens agressief gedrag positiever beoordelen als Nederlandse jongens, Nederlandse jongens Antilliaanse jongens agressiever ervaren en Antilliaanse jongens Nederlandse jongens minder aardig vinden dan andere Antilliaanse jongens. De rol die agressief en macho gedrag speelt in de Antilliaanse cultuur zou bij kunnen dragen aan het meer aanwezig zijn van de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken. Verder blijkt er geen verband tussen een Marokkaanse afkomst en psychopathische kenmerken ten opzichte van de Nederlandse jongeren. Dit blijkt ook uit ander onderzoek waarin is aangetoond dat er geen significant verschil zit in de scores van Nederlandse en Marokkaanse jongens op de ‘Youth Psychopathic Traits Inventory’ vragenlijst (Veen, Stevens, Raaijmakers, Doreleijers & Vollebergh, 2011). Als er alleen naar

de groep Marokkaanse jongeren gekeken wordt en deze niet wordt vergeleken met Nederlandse jongeren blijkt er wel een verband tussen psychopathische kenmerken en zelfwaardering. Marokkaanse jongeren met een lage zelfwaardering scoren hoger op psychopathische kenmerken dan Marokkaanse jongeren met een hoge zelfwaardering. Mogelijk wordt dit verklaard doordat Marokkaanse jongeren social defeat ervaren. Door het stressvolle gevoel buiten gesloten te worden veranderd de zelfwaardering in negatieve zin (deFigueiredo & Frank, 1982).

Bij de onderzoeksvraag ‘Wat is het verband tussen SES en psychopathische kenmerken?’ wordt verwacht dat een lage SES een voorspeller is voor meer psychopathische kenmerken. Er is geen verband gevonden tussen SES en psychopathische kenmerken. Uit een ander onderzoek naar psychopathische kenmerken onder gevangenen in Amerika wordt er wel gevonden dat een lage SES het verband versterkt tussen gewelddadige misdaad en kenmerken van psychopathie bij Europees Amerikaanse gevangenen (Walsh & Kosson, 2006). In hetzelfde onderzoek wordt dit verband daarentegen niet gevonden bij Afrikaans Amerikaanse gevangenen. In het onderzoek van Walsh & Kosson (2006) wordt als mogelijke verklaring de verschillende etnische achtergronden genoemd en de complexiteit van de invloed van meerdere factoren, onder andere van jongs af aan getuige zijn van geweld en armoede (Walsh & Kosson, 2006).

Tussen zelfwaardering en psychopathische kenmerken blijkt er wel een verband te zijn. Een lage zelfwaardering staat in verband met meer psychopathische kenmerken in het algemeen en staat in verband met de gedragsfactor en met de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken. Op de onderzoeksvraag ‘Wat is het verband tussen zelfwaardering en psychopathische kenmerken?’ wordt er verwacht dat een hoge zelfwaardering een voorspeller is voor meer psychopathische kenmerken. Uit het huidige onderzoek blijkt juist het omgekeerde, namelijk dat een lage zelfwaardering in verband staat met meer psychopathische kenmerken. Het verband tussen lage zelfwaardering en de gedragsfactor van psychopathische kenmerken is in ander onderzoek ook aangetoond (Falkenbach, Howe & Falki, 2013). Een mogelijke verklaring voor het verband tussen lage zelfwaardering en psychopathische kenmerken kan gevonden worden in het model van Baumeister en collega’s (1996). Er wordt in dat model uitgegaan van een gevoeligheid voor een aanval op het ego bij mensen met psychopathie en narcisme (Cale & Lilienfeld, 2006). Als reactie op de aanval wordt agressie en geweld gebruikt om de lage of instabiele zelfwaardering te verbeteren.

Beperkingen en vervolg onderzoek

Uit het onderzoek blijkt onder andere een Antilliaanse etniciteit van invloed te zijn op de interpersoonlijke factor van psychopathische kenmerken. De steekproef die voor dit onderzoek is gebruikt heeft een klein aantal jongeren met een Antilliaanse etniciteit. In totaal deden er 27 Antilliaanse jongeren mee aan dit onderzoek. Het significante verband tussen psychopathische kenmerken en een Antilliaanse etniciteit kan verklaard worden door de grootte van deze groep. In vervolgonderzoek zou het interessant zijn om meerdere groepen van verschillende etnische achtergronden met elkaar te vergelijken, om zo een vollediger beeld te kunnen krijgen van de invloed van etniciteit op psychopathische kenmerken.

Het concept zelfwaardering is in dit onderzoek gemeten middels een vragenlijst, dit meet de expliciete zelfwaardering. Uit de literatuur blijkt dat psychopathie en het concept zelfwaardering complex in elkaar zit. Namelijk dat er mogelijk op expliciet niveau sprake is van een hoge zelfwaardering en dat er op impliciet niveau sprake is van een lage zelfwaardering bij mensen met psychopathie (Walker & Knauer, 2011). Verder blijkt uit onderzoek dat er een verband tussen een hoge zelfwaardering en de interpersoonlijke en affectieve factor en een verband tussen juist een lage zelfwaardering en de gedragsfactor van psychopathie (Falkenbach, Howe & Falki, 2013). Een beperking van dit onderzoek is dat in dit onderzoek de impliciete zelfwaardering niet gemeten is. Het meten van impliciete zelfwaardering in vervolgonderzoek zou kunnen middels de 'Implicit Association Test' (IAT) (Greenwald & Farnham, 2000). Door het meten van zowel impliciete als expliciete zelfwaardering kan het gehele concept zelfwaardering getoetst worden. Mogelijk ontstaat er dan meer duidelijkheid over het verband tussen zelfwaardering (zowel expliciet als impliciet) en psychopathische kenmerken. Daarnaast zou het in vervolgonderzoek interessant zijn om mogelijke andere omgevingsfactoren te onderzoeken die het verband tussen een lage zelfwaardering en psychopathische kenmerken bij adolescenten kunnen verklaren. Er zou gedacht kunnen worden aan verschil in opvoedingsstijlen van ouders, coping mechanismen en karaktereigenschappen van het kind.

De SES in dit onderzoek is gemeten door vragenlijsten te laten invullen door de jongeren. Daardoor is de SES gemeten waarvan de jongeren inschatten dat die bij hen gezin horen, waarbij het dus gaat om een geschatte hoogte van SES. Verder is er weinig spreiding in de scores op SES, wat een andere mogelijke verklaring kan zijn voor het uitblijven van een verband tussen lage SES en psychopathische kenmerken. In vervolgonderzoek zou SES gemeten kunnen worden met een ander instrument. De SES zou gemeten kunnen worden door de berekeningen van het Sociaal en Cultureel Planbureau, waarbij aan de hand van

gemiddelden in inkomen, scholing, werkloosheid en huishoudens per wijk berekent wordt wat het SES per postcode is, zoals gebruikt in een onderzoek van Veen en collega's (2011).

Resultaten in bredere context

Het doel van dit onderzoek was het in beeld brengen van mogelijke risicofactoren voor de ontwikkeling van psychopathische kenmerken. Als er meer duidelijkheid is over welke factoren invloed hebben op psychopathische kenmerken dan kan dit een grote rol spelen bij de preventie en interventies op het gebied van psychopathische kenmerken. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld om voornamelijk preventie uit te voeren bij jongeren met omgevingsrisico-factoren en behandeling zo in te richten dat het de omgevingsrisico-factoren vermindert. Uit dit onderzoek blijkt zelfwaardering samen te hangen met psychopathische kenmerken. Dit verband werd gevonden bij de Marokkaanse jongeren. De groep Marokkaanse jongeren ervaart mogelijk social defeat waardoor de lage zelfwaardering in verband staat met psychopathische kenmerken. De social defeat kan invloed hebben op de interventie en behandeling. Jongeren met een lage zelfwaardering scoren hoger op de interpersoonlijke kenmerken en de gedragskenmerken van psychopathie. Gekeken naar deze kenmerken gaat het voornamelijk over charmant zijn, grandioos zijn, leugenachtig zijn, manipulatief gedrag, impulsief gedrag, gebrek aan verantwoordelijkheid en sensatie zoeken. Deze informatie kan gebruikt worden bij het ontwerpen van behandelingen voor jongeren met psychopathische kenmerken. Hierbij kan er aan gedacht worden dat een deel van de behandeling gericht moet zijn op het stimuleren van een hogere zelfwaardering. Zelfwaardering ontstaat door de waardering die anderen aan het kind laten blijken (Matthys, 1993). Bij een behandeling van jongeren met psychopathische kenmerken zou het daarom van belang zijn om veel waardering te tonen om de effectiviteit van de behandeling mogelijk positief te beïnvloeden.

Literatuurlijst

- Amersfoort, van H., & Niekerk, van M. (2006). Immigration as a colonial inheritance: Post-colonial immigrants in the Netherlands, 1945-2002. *Journal of ethnic and migration studies*, 32, 323-346. doi:10.1080/13691830600555210
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition*. Arlington, VA, Web.
- Baumeister, R.F., Smart, L., & Boden, J.M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological review*, 103, 5-33. doi:0033-295X/96/S3.00
- Cale, E.M., & Lilienfeld, S.O. (2006). Psychopathy factors and risk for aggressive behavior: A test of the "Threatened egotism" hypothesis. *Law and human Behavior*, 30, 51-73. doi:10.1007/s10979-006-9004-5
- Cooke, D.J., Michie, C., & Skeem, J.L. (2007). Understanding the structure of the Psychopathy Checklist-Revised: An exploration of methodological confusion. *The British Journal of Psychiatry*, 190, 39-50. doi:10.1192/bjp.190.5.s39
- Falkenbach, D.M., Howe, J.R., & Falki, M. (2013). Using self-esteem to disaggregate psychopathy, narcissism, and aggression. *Personality and Individual Differences*, 54, 815-820.
- deFigueiredo, J.M., & Frank, J.D. (1982). Subjective incompetence, the clinical hallmark of demoralization. *Comprehensive psychiatry*, 23, 4.
- Frick, P.J., Kimonis, E.R., Dandreaux, D.M., & Farel, J.M. (2003). The 4 year stability of psychopathic traits in non-referred youth. *Behavioral Sciences and the Law*, 21, 713-736. doi:10.1002/bsl.568
- Gerritsen, D., & Maier, R. (2012). Young migrants and discourses on young migrants in the Netherlands. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 33, 665-678. doi:10.1080/01434632.2012.713963
- Greenwald, G., & Farnham, S.D. (2000). Using the Implicit Association Test to measure self-esteem and self-concept. *Journal of Personality and Social psychology*, 79, 1022-1038. doi:10.1037//0022-3514.79.6.I022
- Hare, R.D., Clark, M.A., Grann, M., & Thornton, D. (2000). Psychopathy and the Predictive Validity of the PCL-R: An international perspective. *Behavioral Sciences and the Law*, 18, 623-645.
- Isovich, E., Engelmann, M., Landgraf, R., & Fuchs, E. (2001). Social isolation after a single

- defeat reduces striatal dopamine transporter binding in rats. *European Journal of Neuroscience*, *13*, 1254-1256.
- Kahn, R.E., Frick, P.J., Youngstrom, E., Findling, R.L., & Youngstrom, J.K. (2012). The effects of including a callous-unemotional specifier for the diagnosis of conduct disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *53*, 271-282. doi:10.1111/j.1469-7610.2011.02463.x
- Kromhout, M., & Vedder, P. (1996). Cultural inversion in Afro-Caribbean children in the Netherlands. *Antropology & Education Quarter*, *27*, 568-586.
- Lilienfeld, S.O. (1994). Conceptual problems in the assessment of psychopathy. *Clinical Psychology Review*, *14*, 17-38.
- Lynam, D.R., Caspi, A., Moffitt, T.E., Loeber, R., & Stouthamer-Loeber, M. (2007). Longitudinal evidence that psychopathy scores in early adolescence predict adult psychopathy. *Journal of Abnormal Psychology*, *116*, 155-165. doi:10.1037/0021-843X.116.1.155
- Lynam, D.R., Caspi, A., Moffitt, T.E., Wikstrom, P.H., Loeber, R., & Novak, S. (2000). The interaction between impulsivity and neighborhood context on offending: The effects of impulsivity are stronger in poorer neighborhoods. *Journal of Abnormal Psychology*, *109*, 563-574.
- Lynn, R. (2001). Racial and ethnic differences in psychopathic personality. *Personality and Individual Differences*, *32*, 273-316.
- Matthys, W. (1993). Zelfwaardering bij kinderen met antisociaal gedrag. Klinische beschouwing van empirische bevindingen. *Kind en adolescent*, *14*, 144-148.
- Mealey, L. (1995). The sociobiology of sociopathy: An integrated evolutionary model. *Behavioral and brain sciences*, *18*, 523-599.
- Morrison, D., & Gilbert, P. (2001). Social rank, shame and anger in primary and secondary psychopaths. *The Journal of Forensic Psychiatry*, *12*, 330-356.
- Neumann, C.S., Schmitt, D.S., Carter, R., Embley, I., & Hare, R.D. (2012). Psychopathic traits in females and males across the globe. *Behavioral Sciences & the Law*, *30*, 557-574. doi: 10.1002/bsl.2038
- Nijhof, K.S., Vermulst, A., Scholte, R.H.J., Dam, van C., Veerman, J.W., & Engels, R.C.M.E. (2011). Psychopathic traits of dutch adolescents in residential care: identifying subgroups. *Journal of abnormal child psychology*, *39*, 59-70. doi:10.1007/s10802-010-9445-7
- Paalman, C.H., Domburgh, L, Stevens, G.W.J.M., & Doreleijers, T.A.H. (2011) Individual,

- family and offence characteristics of high risk childhood offenders: comparing nonoffending, one-time offending and re-offending Dutch-Moroccan migrant children in the Netherlands. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 5, 33.
doi:10.1186/1753-2000-5-33
- Pardini, D.A., Lochman, J.E., & Powell, N. (2007). The development of Callous-Unemotional Traits and antisocial behavior in children: Are there shared and/or unique predictors? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 36, 319-333.
- Pardini, D.A., & Loeber, R. (2007). Special section: interpersonal and affective features of psychopathy in children and adolescents: advancing a developmental perspective. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 36, 269-275.
- Porter, S. (1996). Without conscience or without active conscience? The etiology of psychopathy revisited. *Aggression and Violent Behavior*, 2, 179-189.
- Put, van der C., Stams, G., Dekovic, M., Hoeve, M., & Laan, van der P. (2013). Ethnic differences in offense patterns and the prevalence and impact of risk factors for recidivism. *International criminal justice review*, 23-113.
doi:10.1177/1057567713482940
- Sadeh, N., Javdani, S., Jackson, J.J., Reynolds, E.K., Potenza, M.N., Gelernter, J., Lejuez, C.W., & Verona, E. (2010). Serotonin transporter gene associations with psychopathic traits in youth vary as a function of socioeconomic resources. *Journal of Abnormal Psychology*, 119, 604-609. doi:10.1037/a0019709
- Schmitt, D.P., & Allik, J. (2005). Simultaneous Administration of the Rosenberg Self-Esteem Scale in 53 Nations: Exploring the Universal and Culture-Specific Features of Global Self-Esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 623-642.
- Selten, J. (2002). What explains the increased incidence of schizophrenia in some immigrant groups to the Netherlands? *European Psychiatry*, 17, 83-83. doi:10.1016/S0924-9338(02)80382-0
- Selten, J., & Cantor-Graae, E. (2005). Social defeat: risk factor for schizophrenia? *British journal of psychiatry*, 187, 101-102.
- Shadid, W. (2005). Berichtgeving over moslims en de islam in de westerse media: Beeldvorming, oorzaken en alternatieve strategieën. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 33, 330-346.
- Skeem, J.L., & Cauffman, E. (2003). Views of the Downward Extension: Comparing the Youth Version of the Psychopathy Checklist with the Youth Psychopathic traits Inventory. *Behavioral Sciences and the Law*, 21, 737-770.

- Skeem, J.L., Johansson, P., Andershed, H., Kerr, M., & Louden, J.E. (2007). Two subtypes of psychopathic violent offenders that parallel primary and secondary variants. *Journal of abnormal psychology, 116*, 395-409. doi:10.1037/0021-843x.116.2.395
- Skeem, J.L., Poythress, N., Edens, J.F., Lilienfeld S.O., & Cale, E.M. (2003). Psychopathic personality or personalities? Exploring potential variants of psychopathy and their implications. *Agression and Violent Behavior, 8*, 513-546. doi:10.1016/S1359-1789(02)00098-8.
- Veen, V.C., Andershed H., Stevens. G.W.J.M., Doreleijers, T.A.H., & Vollebergh, W.A.M. (2011). Psychopathic Subtypes and Associations with Mental Health Problems in an Incarcerated Sample of Adolescent Boys. *International Journal of Forensic Mental Health, 10*, 295-304. doi:10.1080/14999013.2011.629714
- Veen, V.C., Stevens, G.W.J.M., Raaijmakers, Q.A.W., Doreleijers, T.A.H., & Vollebergh, W.A.M. (2011). Cross-ethnic generalizability of the three-factor model of psychopathy: The Youth Psychopathic Traits Inventory in an incarcerated sample of native Dutch and Moroccan immigrant boys. *International Journal of Law and Psychiatry, 34*, 127–130.
- Verhulst, F.C., & Verheij, F. (2009) *Kinder- en Jeugdpsychiatrie. Onderzoek en diagnostiek*. Assen, Nederland: VanGorcum
- Vermeulen, H. (2010). Segmented assimilation and cross-national comparative research on the integration of immigrants and their children. *Ethnic and Racial Studies, 33*, 1214-1230. doi:10.1080/01419871003615306
- Walker, J., & Knauer, V. (2011). Humiliation, self-esteem and violence. *The Journal of forensic psychiatry & psychology, 22*, 724-741.
- Walsh, Z., & Kosson, D.S. (2007). Psychopathy and violent crime: A prospective study of the influence of socioeconomic status and ethnicity. *Law Human Behavior, 31*, 209-229. doi:10.1007/s10979-006-9057-5